

Π Ο Λ Υ Β Ι Ο Υ
ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΟΥ
Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Ω Ν
Τ Α Σ Ζ Ζ Ο Μ Ε Ν Α.

P O L Y B I I
MEGALOPOLITANI
H I S T O R I A R V M
Q V I D Q V I D S V P E R E S T.

RECENSVIT, DIGESSIT,
EMENDATIORE INTERPRETATIONE, VARIETATE
LECTIONIS, ADNOTATIONIBVS, INDICIBVS ILLVS-
TRAVIT

IOHANNES SCHWEIGHÆVSER
ARGENTORATENSIS.

T O M V S Q V A R T V S.
RELIQVIÆ LIBRORVM 17—40.

L I P S I A E
I N L I B R A R I A W E I D M A N N I A
1790.

Cet extrait de l'édition originale : Johannes Schweighäuser, *Πολυβίου Μεγαλοπολίτου Ἰστοριῶν τὰ σωζόμενα*, *Polybii Megalopolitani Historiarum quidquid superest*, *Tomus quartus*, p. 557-577, Leipzig, Weidmann, 1790, a été numérisé, recomposé avec `groff -mom` en [Alegreya ht](#), et légèrement corrigé pour l'orthographe.

Le texte de cet ouvrage a été revu par Mark De Wilde.

Publié par Gérard Gréco sur <http://gerardgreco.free.fr>.

© Mark De Wilde 2023

Version 2.00 du 1 avril 2023

Tous droits réservés. Il est toléré d'utiliser ce document dans un cadre scolaire ou universitaire ou personnel sans but lucratif. La diffusion même électronique de ce document n'est pas autorisée.

S C I P I O E T P O L Y B I U S .

Æmilii Pauli
abstinentia.

8 Τὸ μέγιστον καὶ κάλλιστον σημεῖον τῆς Λευκίου Αἰμιλίου προαιρέσεως, μεταλλάξαντος τὸν βίον ἐγένετο πᾶσιν ἔκδηλον. (2) Οὗτος γὰρ ὁ τρόπος ζῶντος αὐτοῦ ἐδοξάζετο, τοιοῦτος εὑρέθη ὁ βίος μεταλλάξαντος. Ὁ μέγιστον εἴποι τις ἀνὴρ πάρχειν τεκμήριον ἀρετῆς. (3) Ο γὰρ πλεῖστον μὲν τῶν κατ' αὐτὸν ἔξι Ἰβηρίας χρυσὸν εἰς τὴν Πώμην μετενηνοχώς, μεγίστων δὲ θησαυρῶν κύριος γενόμενος ἐν Μακεδονίᾳ, πλείστης δὲ περὶ τὰ προειρημένα τετευχῶς ἔχουσίας. (4) τοσοῦτον ἀπέλιπε τὸν ἴδιον βίον, ὃστε μὴ δύνασθαι τὴν φερνὴν τῇ γυναικὶ διαλῦσαι πᾶσαν ἐκ τῶν ἐπίπλων, εἰ μὴ τῶν ἐγγείων τινὰς προσαπέδοντο κτήσεων. ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς τὰ κατὰ μέρος ἐν τοῖς πρὸ τούτων

8 Mortuo L. *ÆMILIO*, maximum et pulcherrimum morum illius testimonium cunctis apparuit. (2) Qualis enim illius *abstinentia*, dum in vivis esset, opinione omnium celebrabatur, talis re ipsa post obitum ipsius reperta est: quod revera maximum esse virtutis indicium, nemo infinitias ierit. (3) Nam cum unus sui temporis plurimam pecuniam ex manubiis Hispaniæ in ærarium populi Romani retulisset, ac maximarum opum in Macedonia compos fuisset, atque utrobiusque summam auctoritatem ac licentiam habuisset; (4) eas facultates reliquit, ut suppellectilis auctione facta redigi non potuerit, unde dos uxori ejus redderetur, nisi præterea etiam fundi aliquot venditi fuissent. Qua de re in superioribus libris a nobis

είρήκαμεν. (5) Έξ ὅν εἴποι τις ἀν καταλελύσθαι τὴν δόξαν τῶν θαυμαζομένων παρὰ τοῖς Ἐλλησι περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἀνδρῶν. (6) Εἰ γὰρ τό, διδομένων χρημάτων ἐπὶ τῷ τοῦ διδόντος συμφέροντι, τούτων ἀπέχεσθαι θαυμαστόν ἔστιν, ὃ λέγεται γεγονέναι περὶ τε τὸν Ἀθηναῖον Ἀριστείδην, καὶ περὶ τὸν Θηβαῖον Ἐπαμινώνδαν. (7) τό, κύριον γενόμενον αὐτὸν ἀπάσης τῆς βασιλείας, καὶ λαβόντα τὴν ἔξουσίαν, ὡς βούλεται, χρήσασθαι, μηδενὸς ἐπιθυμῆσαι, πόσῳ θαυμαστότερόν ἔστιν; (8) Εἴ δ' ἀπίστῳ τὸ λεγόμενον δόξει ἐοικέναι τισίν, ἐκεῖνο δεῖ λαμβάνειν ἐν νῷ, διότι σαφῶς ὁ γράφων ἥδει, μάλιστα Ῥωμαίους ἀναληψιμένους εἰς τὰς χεῖρας τὰ βιβλία ταῦτα, διὰ τὸ τὰς ἐπιφανεστάτας καὶ τὰς πλείστας αὐτῶν πράξεις ἐν τούτοις περιέχεσθαι. (9) παρ' οἷς οὖτ' ἀγνοεῖσθαι ταῦτα δύνατόν, οὔτε συγγνώμης τεύξεσθαι

affatim dictum esse meminimus. (5) Proinde non immerto quis dixerit, hujusmodi exemplo opprimi gloriam eorum, quos eo nomine Græci maxime admirantur. (6) Nam si abstinere a pecunia, quæ pro dantis utilitate offertur, admiratione digna res est, quod Aristidem Atheniensem, ac Thebanum Epaminondam fecisse narrant: (7) quanto est mirabilius, ipsum compotem totius regni, cum summa abutendi licentia ac potestate, nihil tamen concupisse. (8) Quod si cui id incredibile forte videbitur, is velim reputet, nobis, qui hæc scribebamus, prævisum fuisse, maxime in Romanorum manus hos libros esse venturos, cum celeberrimæ ac maximæ res populi Romani gestæ iis continerentur; (9) ab iis vero neque ignorari res suas posse, neque mentito veniam da-

τὸν ψευδολόγον εἰκός. (10) διόπερ οὐδεὶς ὅν ἐκῶν εἰς πρόδηλον ἀπιστίαν καὶ καταφρόνησιν ἔδωκεν αὐτόν. (11) Καὶ τοῦτο μνημονεύεσθαι παρ' ὅλην τὴν πραγματείαν ἡμῖν, ὅταν τι παράδοξον δοκῶμεν λέγειν περὶ Ῥωμαίων.

Scipionis
Æmilianī
matura glo-
ria.

9 Τῆς δὲ κατὰ τὴν διήγησιν ἐφόδου καὶ τῶν καιρῶν ἐφεστηκότων ἡμᾶς ἐπὶ τὴν οἰκίαν ταύτην, βούλομαι τὸ κατὰ τὴν προτέραν βίβλον ἐν ἐπαγγελίᾳ καταλειφθὲν συνεκπληρώσαι τῶν φιληκόων ἔνεκα. (2) προϋπεσχόμην γὰρ διηγήσασθαι, διὰ τί καὶ πῶς, ἐπὶ τοσοῦτο προέκοψε, καὶ θᾶττον ἡ καθῆκεν ἐξέλαμψεν ἡ τοῦ Σκιπίωνος ἐν τῇ Ῥώμῃ δόξα· (3) σὺν δὲ τούτῳ, πῶς ἐπὶ τοσοῦτον αὐξηθῆναι συνέβη τῷ Πολυβίῳ τὴν πρὸς τὸν προειρημένον φιλίαν καὶ συνήθειαν, ὥστε μὴ μόνον ἔως τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐπιδιατεῖναι τὴν περὶ αὐτῶν φήμην, ἀλλὰ καὶ τοῖς πορ-

tum iri. (10) Proinde haud sane voluerit scriptor ultro committere, ut manifesti mendacii arguatur, et lectorum contemptui sese exponat. (11) Atque id in omni nostro opere monitum velim, quotiescumque præter omnium opinionem aliquid videbimus de Romanis dixisse.

9 Ceterum cum ipsa narrationis ac temporum series ad laudem hujus familiæ nos deduxerit; quod *superiori libro* polliciti sumus, id nunc in gratiam eorum, qui discendi cupidi sunt, exsequi placet. (2) Etenim dicturum me promiseram, *cur, quove pacto in tantum fastigium creverit, et citius, quam consentaneum videri poterat, Romæ eluxerit junioris Africani gloria*: (3) ac præterea, *quomodo amicitiae ac consuetudini, quæ Polybio cum eo fuit, tantum incrementum accesserit, ut non modo Italiam ac Græciam illius amicitiaæ*

ρωτέρω γνώριμον γενέσθαι τὴν αἵρεσιν καὶ συμπεριφορὰν αὐτῶν. (4) Διότι μὲν οὖν ἡ καταρχὴ τῆς συστάσεως ἐγενήθη τοῖς προειρημένοις ἐκ τινος χρήσεως βιβλίων καὶ τῆς περὶ τούτων λαλιᾶς, δεδηλώκαμεν. (5) Προβαίνοντος δὲ τῆς συνηθείας καὶ τῶν ἀνακεκλημένων ἐκπεμπομένων ἐπὶ τὰς πόλεις, διέσπευσαν ὅ τε Φάβιος καὶ ὁ Σκιπίων, οἱ τοῦ Λευκίου νεανίσκοι, πρὸς τὸν στρατηγόν, μεῖναι τὸν Πολύβιον ἐν τῇ Ῥώμῃ. (6) Γενομένου δὲ τούτου, καὶ τῆς συμπεριφορᾶς ἐπὶ πολὺ προκοπτούσης, ἐγένετο συγκύρημά τι τοιοῦτον. (7) Ἐκπορευομένων γάρ ποτε κατὰ ταύτῳ πάντων ἐκ τῆς οἰκίας τῆς τοῦ Φαβίου, συνέβη, τὸν μὲν Φάβιον ἐπὶ τὴν ἀγορὰν ἀπονεῦσαι, τὸν δὲ Πολύβιον ἐπὶ θάτερα μετὰ τοῦ Σκιπίωνος. (8) Προαγόντων δ' αὐτῶν, ὁ Πόπλιος ἡσυχῇ καὶ πράως τῇ φωνῇ φθεγξάμενος, καὶ τῷ χρώματι

Notitia cum
Polybio.

Scipionis
oratio ad
Polybium.

fama pervaserit, sed remotissimis etiam gentibus studium utriusque animorumque conjunctio innotuerit. (4) Igitur, quo pacto principium conciliandæ inter utrumque amicitiæ ex commodato librorum nonnullorum usu ac sermone de his habito fluxerit, supra a nobis relatum est. (5) Postea, procedente consuetudine, cum Græci Romam evocati per municipia Italiæ distribuerentur, *Fabius et Scipio*, Lucii Æmilii filii, gratia apud prætorem effecere, ut *Polybius* Romæ maneret. (6) Quo facto cum familiaritas in dies cresceret, talis forte casus evenit. (7) Egressis aliquando simul omnibus ex Fabii domo, *Fabius* quidem in forum, *Publius* vero alteram in partem cum *P. Scipione* diversus deflexit. (8) Cumque ambo paullulum progressi essent, tum *P V B L I V S* leniter ac modeste locutus, ac

γενόμενος ἐνερευθής, (9) Τί δέ, φησίν, ὦ Πολύβιε, δύο τρώγομεν ἀδελφοί, καὶ διαλέγη συνεχῶς καὶ πάσας τὰς ἔρωτήσεις καὶ τὰς ἀποφάσεις ποιῇ πρὸς ἐκεῖνον, ἐμὲ δὲ παραπέμπεις; (10) ἡ δῆλον, ὅτι καὶ σὺ περὶ ἐμοῦ τὴν αὐτὴν ἔχεις διάληψιν, ἦν καὶ τοὺς ἄλλους πολίτας ἔχειν πυνθάνομαι. (11) δοκῶ γάρ εἶναι πᾶσιν ἡσύχιός τις καὶ νωθρός, ὡς ἀκούω, καὶ πολὺ κεχωρισμένος τῆς Ῥωμαϊκῆς αἰρέσεως καὶ πράξεως, ὅτι κρίσεις οὐχ αἱροῦμαι λέγειν. (12) τὴν δὲ οἰκίαν οὐ φασὶ τοιοῦτον ζητεῖν προστάτην, ἐξ ἣς ὁρμῶμαι, τὸ δὲ ἐναντίον· ὃ καὶ μάλιστά με λυπεῖ.

Polybii re-
sponsum.

10 Ό δὲ Πολύβιος, ξενισθεὶς τῇ τοῦ μειρακίου καταρχῇ τῶν λόγων, οὐ γάρ εἶχε πλέον ἐτῶν ὀκτωκαίδεκα τότε. (2) Μὴ πρὸς θεῶν, Σκιπίων, ἔφη, μηδὲ λέγε ταῦτα, μηδὲ ἐν νῷ λάμβανε τὸ παράπον. (3) οὐδὲ γάρ καταγινώσκων οὕτε

rubore quodam suffusus : (9) Quid est, inquit, Polybi, quod, cum ambo fratres una utamur mensa, in tuis sermonibus, nunc interrogando, nunc respondendo, assidue orationem ad fratrem convertis, me prætermisso ? (10) Nimirum eamdem de me opinionem habes, quam et ceteros cives habere audio; (11) quibus nimis amans quietis lentusque esse videor, et a moribus solertiaque Romanorum longe alienus, eo quod causis actitandis non studio. (12) Atqui familiam, aiunt, ex qua ortus sum, non ejusmodi, sed plane alium virum, postulare : quod profecto maxima me ægritudine afficit.

10 P O L Y B I V S , oratione adolescentis obstupefactus (namque octavum et decimum annum ætatis tum maxime agebat), (2) *per deos*, inquit, *quæso*, *Scipio*, *noli hæc ita in animum inducere*. (3) *Neque enim aut contemptu, aut*

παραπέμπων ἐγώ σε ποιῶ τοῦτο, πολλοῦ γε δεῖ· ἀλλὰ τῷ πρεσβύτερον εἶναι τὸν ἀδελφόν, ἔν τε ταῖς ὄμιλίαις ἄρχομαι ἀπ' ἑκείνου, καὶ λήγω πάλιν εἰς ἑκείνον ἐν ταῖς ἀποφάσεσι καὶ συμβουλίαις, καὶ πρὸς ἑκείνον ἀπερείδομαι, δοκῶν καὶ σὲ τῆς αὐτῆς μετέχειν γνώμης. (4) Ἐκεῖνο σοῦ γε μὴν ἄγαμαι νῦν ἀκούων, ὅτι δοκεῖ σοι * τὸ πραῦτερον εἶναι τοῦ καθήκοντος τοῖς ἐκ ταύτης τῆς οἰκίας ὄρμωμένοις· δῆλος γὰρ εἴ διὰ τούτων μέγα φρονῶν. (5) Ἐγὼ δὲ κἄν αὐτὸς ἡδέως σοι συνεπιδοίην ἔμαυτόν, καὶ συνεργὸς γενοίμην εἰς τὸ καὶ λέγειν τι καὶ πράττειν ἄξιον τῶν προγόνων. (6) περὶ μὲν γὰρ τὰ μαθήματα, περὶ ἂν νῦν ὁρῶ σπουδάζοντας ὑμᾶς καὶ φιλοτιμουμένους, οὐκ ἀπορήσετε τῶν συνεργησόντων ὑμῖν ἔτοίμως, καὶ σοὶ κάκείνω. (7) πολὺ γὰρ δή τι φύλον ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἐπιρρέον ὁρῶ κατὰ τὸ παρὸν τῶν τοιούτων ἀν-

neglectu tui id facere soleo : multum abest : sed quoniam major natu est Fabius, in colloquiis familiaribus ab eo inchoare, et in eum desinere consuevi, illumque in sermonibus ac præceptis maxime spectare; cum te eodem animo eademque sententia atque illum præditum esse persuasum habeam. (4) Ceterum indolem tuam magnopere laudo, quod tibi vitio esse existimes, remissioris esse ingenii, quam par sit ei, qui ex tanta familia originem ducat: id enim haud pusilli certe animi argumentum est. (5) Ego vero operam meam atque industriam libenter ipse tibi commodaverim in hoc, ut ea dicas et facias, quæ majorum tuorum gloria sint digna. (6) Nam quod attinet ad disciplinas, quibus vos acriter incumbere in præsentia video, tibi ac fratri numquam magistrorum copia deerit: (7) quandoquidem plurimos ejusmodi homines video ex Græcia in hanc urbem quotidie

θρώπων. (8) Εἰς δὲ τὰ λυποῦντά σε νῦν, καθὼς φήσι, δοκῶ μηδένα συναγωνιστὴν καὶ συνεργὸν ἄλλον εύρειν ἀνήμων ἐπιτηδειότερον. (9) "Ετι δὲ ταῦτα λέγοντος τοῦ Πολυβίου, λαβόμενος ἀμφοτέραις χερσὶ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ, καὶ πιέσας ἐμπαθῶς. Εἰ γὰρ ἐγὼ ταύτην, φησίν, ἴδοιμι τὴν ἡμέραν, ἐν ᾧ, σύμπαντα τἄλλα δεύτερα θέμενος, ἐμοὶ προσέξεις τὸν νοῦν, καὶ μετ' ἐμοῦ συμβιώσεις. (10) δόξω γὰρ αὐτόθεν εὐθέως ἐμαυτῷ καὶ τῆς οἰκίας ἀξιος εἶναι καὶ τῶν προγόνων. (11) Ό δὲ Πολύβιος τὰ μὲν ἔχαιρε, θεωρῶν τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ μειρακίου, τὰ δὲ διηπορεῖτο, λαμβάνων ἐν νῷ τὴν ὑπεροχὴν τῆς οἰκίας καὶ τὴν εὐκαιρίαν τῶν ἀνδρῶν. (12) Πλὴν ἀπό γε ταύτης τῆς ἀνθομολογήσεως οὐκέτι τὸ μειράκιον ἔχωρίσθη τοῦ Πολυβίου, πάντα δὲ ἦν αὐτῷ δεύτερα τῆς ἔκείνου συμπεριφορᾶς.

confluentes. (8) *Ad ea vero, quæ te, ut ais, nunc angunt, apertiores me ipso administrum ac socium conatus tui haud sane reperies.* (9) Hæc adhuc cum diceret Polybius, utraque manu dextram ejus prehendens, atque ex intimo affectu comprimens S C I P I O : *Utinam, inquit, diem illum videam, quo tu, ceteris omnibus rebus posthabitatis, mei curam gerere meoque in contubernio degere velis :* (10) *tum ego statim ex eo ipso tempore mihi videbor et familia et majoribus meis non indignus.* (11) At Polybius partim quidem gaudio exultabat, cum eum impetum eumque juvenis affectum videret, partim vero nonnihil angebatur, cum amplitudinem opesque illius familiæ animo cogitaret. (12) Ceterum post hanc stipulatonem numquam juvenis a Polybio recessit, sed illius congressum omnibus semper

Virtutes ju-
venis Scipi-
onis.

II Ἀπὸ δὲ τούτων τῶν καιρῶν λοιπὸν ἥδη κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπ’ αὐτῶν τῶν πραγμάτων πεῖραν αὐτῶν διδόντες ἀλλήλοις, εἰς πατρικὴν καὶ συγγενικὴν ἥλθον αἴρεσιν καὶ φιλοστοργίαν πρὸς ἄλληλους. (2) Πρώτη δέ τις ἐνέπεσεν ὄρμὴ καὶ ζῆλος τῶν καλῶν, τὸ τὴν ἐπὶ σωφροσύνῃ δόξαν ἀναλαβεῖν, καὶ παραδραμεῖν ἐν τούτῳ τῷ μέρει τοὺς κατὰ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ὑπάρχοντας. (3) ὃν δὲ μέγας οὗτος καὶ δυσέφικτος ὁ στέφανος, εὐθήρατος ἦν κατ’ ἔκεινον τὸν καιρὸν ἐν τῇ Ρώμῃ διὰ τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον ὄρμὴν τῶν πλείστων. (4) Οἱ μὲν γὰρ εἰς ἔρωμένους τῶν νέων, οἱ δὲ εἰς ἑταίρας ἔξεκέχυντο, πολλοὶ δὲ εἰς ἀκροάματα καὶ πότους καὶ τὴν ἐν τούτοις πολυτέλειαν, ταχέως ἡρπακότες ἐν τῷ Περσικῷ πολέμῳ τὴν τῶν Ἑλλήνων εἰς τοῦτο τὸ μέρος

rebus anteposuit.

II Atque exinde cum in ipsis negotiorum articulis constantiae suae experimentum alter alteri continue præberet, paternam quamdam et veluti ex consanguinitate natam benevolentiam invicem ac necessitudinem contraxerunt. (2) Prima igitur rerum honestarum appetitio et æmulatio, qua incendebat, haec fuit, ut continentiae laudem sibi compararet, eaque parte æquales suos omnes anteiret. (3) Quam quidem lauream, magnam ceteroquin atque arduam, non adeo difficile erat Romæ illo tempore consequi, propter corruptos plerorumque mores. (4) Alii enim in meritorios pueros, alii in meretrices effusi, plerique acroamatis et compotationibus atque hujusmodi luxuriæ addicti erant, cum Græcorum in eo genere levitatem bello Persico statim ascivissent.

Luxuria ju-
venum Ro-
manorum
post bellum
Persicum.

εὐχέρειαν. (5) καὶ τηλικαύτη τις ἐνεπεπτώκει περὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων ἀκρασία τοῖς νέοις, ὥστε πολλοὺς μὲν ἔρωμενον ἡγορακέναι ταλάντου. (6) Συνέβη δέ, τὴν παροῦσαν αἵρεσιν οἷον ἑκλάμψαι κατὰ τοὺς νῦν λεγομένους καιρούς, πρῶτον μὲν διὰ τό, καταλυθείσης τῆς ἐν Μακεδονίᾳ βασιλείας, δοκεῖν ἀδήριτον αὐτοῖς ὑπάρχειν τὴν περὶ τῶν ὅλων ἔξουσίαν. (7) ἔπειτα διὰ τὸ πολλὴν ἐπίφασιν γενέσθαι τῆς εὐδαιμονίας περὶ τε τοὺς κατ' ιδίαν βίους καὶ περὶ τὰ κοινά, τῶν ἐκ Μακεδονίας μετακομισθέντων εἰς τὴν

Scipionis
modestia &
continentia.

Ῥώμην χορηγιῶν. (8) Πλὴν ὅ γε Σκιπίων, ὄρμήσας ἐπὶ τὴν ἐναντίαν ἀγωγὴν τοῦ βίου, καὶ πάσαις ταῖς ἐπιθυμίαις ἀντιταξάμενος, καὶ κατὰ πάντα τρόπον ὁμολογούμενον καὶ σύμφωνον ἐαυτὸν κατασκευάσας κατὰ τὸν βίον, ἐν ἵσως πέντε τοῖς πρώτοις ἔτεσι πάνδημον ἐποιήσατο τὴν ἐπ' εὐταξίᾳ καὶ σωφροσύνῃ δόξαν. (9) Μετὰ δὲ ταῦτα κατὰ τὸ

Liberalitas
& abstinen-
tia.

(5) Tanta porro intemperantia in ista studia ferebantur juvenes, ut nonnulli puerum delicatum talento emerent. (6) Quod quidem institutum præcipue iis temporibus, de quibus nunc agimus, viguit ac floruit; primum, quod everso Macedonum regno imperium orbis terrarum penes populum Romanum sine controversia stare videbatur : (7) deinde quia, Macedonicis opibus Romam translatis, maximæ opulentiae species quædam et privatis singulorum et publicis rebus accesserat. (8) At Scipio, diversam vivendi rationem secutus, cunctisque cupiditatibus adversatus, atque in reliquo victu eumdem tenorem servans, sibique ipse consentiens, pervulgatam apud omnes modestiæ ac continentiæ laudem intra primum fere quinquennium est

συνεχὲς ὥρμησεν ἐπὶ τὸ περὶ τὰ χρήματα μεγαλοψυχίᾳ καὶ καθαρότητι διενεγκεῖν τῶν ὄλλων. (10) Πρὸς δὲ τοῦτο τὸ μέρος καλὴν μὲν ὑποδοχὴν εἶχε τὴν μετὰ τοῦ κατὰ φύσιν πατρὸς συμβίωσιν, καλὰς δ' ἐκ φύσεως ὥρμὰς αὐτὸς ἐπὶ τὸ δέον· πολλὰ δὲ αὐτῷ καὶ ταύτοματον συνήργησε πρὸς τὴν ἐπιβολὴν ταύτην.

**Mors
Æmiliae.** 12 Πρώτη μὲν γὰρ αὐτῷ μετήλλαξε τὸν βίον ἡ τοῦ κατὰ θέσιν πατρὸς μῆτηρ, ἣτις ἦν ἀδελφὴ μὲν τοῦ κατὰ φύσιν πατρὸς αὐτοῦ Λευκίου, γυνὴ δὲ τοῦ κατὰ θέσιν πάππου Σκιπίωνος, τοῦ μεγάλου προσαγορευθέντος. (2) ταύτης ἀπολιπούσης οὐσίαν μεγάλην, κληρονόμος ὅν, πρῶτον ἐν τούτοις ἔμελλε πεῖραν δώσειν τῇσι ἑαυτοῦ προαιρέσεως. (3) Συνέβαινε δέ, τὴν Αἰμιλίαν, τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῇ προειρημένῃ γυναικὶ, μεγαλομερῆ τὴν περίστασιν ἔχειν ἐν ταῖς

consecutus. (9) Postea vero confestim instituit *liberalitate atque integritate* in pecunia danda atque capienda ceteros superare. (10) Ad quam virtutem et convictus cum naturali ipsius patre magnum ei stimulum admovebat, et ipsa natura ingentem impetum ingenuerat. Sed et fortuna conatum ejus in eamdem partem magnopere adjuvit.

12 Nam cum *mater patris ipsius adoptivi* abiisset e vita, quæ Lucii *Æmilii* naturalis patris soror, Scipionis autem Africani cognomento majoris conjux fuerat; (2) ipse, locupletissima ejus mulieris hereditate adita, primum tunc animi sui specimen in illam partem edere incepit. (3) Quippe *Æmilia* (hoc enim nomen matronæ erat), quoties solennibus diebus in publicum prodirent mulieres, maximo omnis generis apparatu uti solita erat, ut quæ in

Ma-
tronarum
pompæ.

Mater Scipi-
onis.

γυναικείαις ἔξοδοις, ἀτε συνηκμακυῖαν τῷ βίῳ καὶ τῇ τύχῃ τῇ Σκιπίωνος. (4) χωρὶς γὰρ τοῦ περὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ἀπή-
νην κόσμου, καὶ τὰ κανᾶ, καὶ τὰ ποτήρια, καὶ τάλλα τὰ
πρὸς τὴν θυσίαν, ποτὲ μὲν ἀργυρᾶ, ποτὲ δὲ χρυσᾶ, πάντα
συνεξηκολούθει κατὰ τὰς ἐπιφανεστάτας ἔξοδους αὐτῇ. (5)
τό τε τῶν παιδισκῶν καὶ τὸ τῶν οἰκετῶν τῶν παρεπομένων
πλῆθος ἀκόλουθον ἦν τούτοις. (6) Ταύτην δὴ τὴν περικοπὴν
ἀπασαν εὐθέως μετὰ τὸν τῆς Αἰμιλίας τάφον ἐδωρήσατο τῇ
μητρὶ· ἥ συνέβαινε, κεχωρίσθαι μὲν ἀπὸ τοῦ Λευκίου πρό-
τερον ἥδη χρόνοις πολλοῖς, τὴν δὲ τοῦ βίου χορηγίαν ἐλ-
λιπεστέραν ἔχειν τῆς κατὰ τὴν εὐγένειαν φαντασίας. (7) Διὸ
τὸν προτοῦ χρόνον ἀνακεχωρηκυίας αὐτῆς ἐκ τῶν ἐπισή-
μων ἔξοδων, τότε κατὰ τύχην οὕσης ἐπιφανοῦς καὶ παν-
δήμου θυσίας, ἐκπορευομένης αὐτῆς ἐν τῇ τῆς Αἰμιλίας πε-
ρικοπῇ καὶ χορηγίᾳ, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τῶν ὄρεοκό-

Scipionis Africani matrimonio et fortuna vixisset. (4) Nam præter muliebrem mundum pilentique ipsius orna-
tum, canistra quoque et pocula, ac cetera ad sacrificium
necessaria vasa omnia partim aurea, partim argentea,
solenni pompa ei præferebantur: (5) et ancillarum servorumque comitatus his consentaneus aderat. (6) Jam
universum hunc apparatum, statim ab obitu Aemiliæ,
Scipio matri suæ donavit, quæ, jampridem a L. Aemilio
repudiata, arctiorem quam pro splendore generis rem familiarem habebat. (7) Proinde cum antea a solennibus
pompis abesse consuevisset, tum forte publico ac celebri
sacrificio progressa cum apparatu Aemiliæ, iisdem pilento,
bigis ac mulionibus,

μων καὶ τοῦ ζεύγους καὶ τῆς ἀπήνης τῆς αὐτῆς ὑπαρχούσης.
 (8) συνέβη, τὰς γυναικας, θεωμένας τὸ γεγονός, ἐκπλήττεσθαι τὴν τοῦ Σκιπίωνος χρηστότητα καὶ μεγαλοψυχίαν, καὶ πάσας προτεινούσας τὰς χεῖρας εὔχεσθαι τῷ προειρημένῳ πολλὰ καὶ ἀγαθά. (9) Τοῦτο δὲ πανταχῇ μὲν ἀν εἰκότως φαίνοιτο καλόν, ἐν δὲ Ῥώμῃ καὶ θαυμαστόν. Ἀπλῶς γάρ οὐδεὶς οὐδενὶ δίδωσι τῶν ιδίων ὑπαρχόντων ἐκὼν οὐδέν. (10) Πρώτη μὲν οὖν αὕτη καταρχὴ τῆς ἐπὶ καλοκάγαθίᾳ φήμης αὐτῷ συνεκύρησε, καὶ μεγάλην ἐποίησε προκοπήν, ἀτε τοῦ τῶν γυναικῶν γένους καὶ λάλου καὶ κατακόρου ὄντος, ἐφ' ὅ τι ἀν ὄρμήσῃ.

13 Μετὰ δὲ ταῦτα ταῖς Σκιπίωνος μὲν τοῦ μεγάλου θυγατράσιν, ἀδελφαῖς δὲ τοῦ κατὰ θέσιν πατρός, * λαβόντος, αὐτὸν ἔδει τὴν ἡμίσειαν ἀποδοῦναι τῆς φερνῆς. (2) Ο γάρ πατὴρ συνέθετο μὲν ἑκατέρᾳ τῶν θυγατέρων ν' τάλαντα

(8) reliquas mulieres advertit, quae Scipionis benignitatem animique magnitudinem collaudantes, sublatis in cælum manibus, universæ *P. Scipioni* fausta omnia appre cabantur. (9) Atque id cum ubique præclarum, tum *Romæ* in primis admirabile videatur esse; qua in urbe nemo quidquam sponte alteri de suo donat. (10) Ab hujusmodi igitur initio virtus *P. Scipionis* rumore omnium celebrari cœpta est, utpote muliebri sexu natura garrulo, et in omnibus rebus immoderato.

13 Deinde filiabus *Scipionis majoris*, patris adoptivi sororibus** dimidium dotis solvendum erat. (2) Nam pater quinquaginta talenta utriusque filiæ, dotis nomine, daturum se spoponderat :

δώσειν. (3) τούτων δὲ τὸ μὲν ἥμισυ παραχρῆμα τοῖς ἀνδράσιν ἔδωκεν ἡ μήτηρ, τὸ δὲ ἥμισυ κατέλειπεν ἀποθνήσκουσα προσοφειλόμενον. (4) ὅθεν ἔδει τὸν Σκιπίωνα

Lex Rom. de
dote.

διαλύειν τοῦτο τὸ χρέος ταῖς τοῦ πατρὸς ἀδελφαῖς. (5) Κατὰ

δὲ τοὺς Ῥωμαίων νόμους δέον ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἀποδοῦναι τὰ προσοφειλόμενα χρήματα τῆς φερνῆς ταῖς γυναιξὶ, προδοθέντων πρώτων τῶν ἐπίπλων εἰς δέκα μῆνας κατὰ τὸ παρ' ἐκείνοις ἔθος. (6) εὐθέως ὁ Σκιπίων συνέταξε τῷ τραπεζίτῃ,

τῶν καὶ εἰς ταλάντων ἑκατέρᾳ ποιήσασθαι τὴν ἀνταπόδοσιν ἐν τοῖς δέκα μησί. (7) Τοῦ δὲ Τιβερίου καὶ τοῦ

Νασικᾶ Σκιπίωνος, οὗτοι γάρ ἡσαν ἄνδρες τῶν πρειρημένων γυναικῶν, ἅμα τῷ διελθεῖν τοὺς δέκα μῆνας προσπορευομένων πρὸς τὸν τραπεζίτην, καὶ πυνθανομένων, εἴ τι συνετέτακτο Σκιπίων αὐτῷ περὶ τῶν χρημάτων,

(3) cuius pecuniæ dimidiam quidem partem mater utriusque genero numeraverat præsentem, dimidiam vero in ære alieno moriens reliquerat. (4) Quare id nomen a P. Scipione dissolvendum erat adoptivi patris sororibus. (5) Cum autem secundum leges Romanorum pecuniam, quæ dotis nomine mulieribus debetur, annua bima trima die oporteat solvi, præstitis primum ex eadem lege supelletilibus ante decimum mensem; (6) Scipio statim mandavit argentario, ut quinque et viginti talenta utriusque intra decimum mensem persolveret. (7) Cum vero Tiberius Gracchus et Scipio Nasica, quibus antedictæ mulieres nupserant, elapso mense decimo confestim ad argentarium venissent, rogassentque, numquid de ea pecunia mandati a Scipione haberet;

Ti. Gracchus & Scipio Nasica,
generi Scip. maj.

κάκείνου κελεύοντος αὐτοὺς κομίζεσθαι, καὶ ποιοῦντος τὴν διαγραφὴν ἐκατέρῳ τῶν εἴκοσι καὶ πέντε ταλάντων· (8) ἀγνοεῖν αὐτὸν ἔφασαν, δεῖν γὰρ αὐτοὺς οὐ πᾶν κατὰ τὸ παρόν, ἀλλὰ τὸ τρίτον μέρος κομίζεσθαι κατὰ τοὺς νόμους. (9) τοῦ δὲ φάσκοντος, οὕτως αὐτῷ συντεταχέναι τὸν Σκιπίωνα, διαπιστήσαντες προῆγον ἐπὶ τὸν νεανίσκον, διειληφότες ἔκεινον ἀγνοεῖν. Καὶ τοῦτ' ἔπασχον οὐκ ἀλόγως. (10) Οὐ γὰρ οἶν πεντήκοντα τάλαντα δοίη τις ἀν ἐν Ῥώμῃ πρὸ τριῶν ἑτῶν, ἀλλ' οὐδὲ τάλαντον ἐν πρὸ τῆς τεταγμένης ἡμέρας. (11) τοιαύτη τίς ἐστι καὶ τηλικαύτη παρὰ πάντας ἄμα μὲν ἀκρίβεια περὶ τὸ διάφορον, ἄμα δὲ λυσιτέλεια περὶ τὸν χρόνον. (12) Οὐ μήν, ἀλλὰ προσπορευθέντων αὐτῶν, καὶ πυνθανομένων, πῶς τῷ τραπεζίτῃ συντέταχε· τοῦ δ' εἰπόντος, ἀποδοῦναι πᾶν τὸ χρῆμα ταῖς ἀδελφαῖς, ἀγνοεῖν αὐτὸν

Mirantur
liberali-
tatem Scip.
min.

cumque ille *pecuniam accipere eos juberet, et quinque ac vi-*
ginti talenta utriusque numeraret: (8) tum illi errare eum
dixerunt, non enim universam simul pecuniam, sed tertiam
tantum partem in præsentia legibus deberi. (9) Cum vero ille
subjiceret, ita sibi mandatum esse a Scipione; diffisi, juven-
em adierunt, labi eum ignoratione arbitrati: idque
profecto haud sine causa. (10) Etenim non modo quin-
quaginta talenta ante triennium nemo, sed ne unum
quidem talentum ante præstitutam diem quisquam
Romæ solvat: (11) tantam unusquisque diligentiam in pe-
cunia, et utilitatem in temporis usura collocat. (12) Ceterum cum Scipionem illi convenissent, percontati
quid argentario in mandatis dedisset; cum ille diceret, man-
dasse, ut omnis simul pecunia sororibus solveretur; illi, præ se

ἔφασαν, ἅμα τὸ κηδεμονικὸν ἐμφανίζοντες. (13) ἔξεῖναι γὰρ αὐτῷ κατὰ τοὺς νόμους χρῆσθαι τοῖς διαφόροις ἵκανὸν ἔτι χρόνον. (14) Ό δὲ Σκιπίων ἔφη, ἀγνοεῖν τούτων οὐδέν· ἀλλὰ πρὸς μὲν τοὺς ἀλλοτρίους τὴν ἐκ τῶν νόμων ἀκρίβειαν τηρεῖν, τοῖς δὲ συγγενέσι καὶ φίλοις ἀπλῶς χρῆσθαι καὶ γενναίως κατὰ δύναμιν. (15) διὸ παραλαμβάνειν αὐτοὺς ἐκέλευε πᾶν τὸ χρῆμα παρὰ τοῦ τραπεζίτου. (16) Οἱ δὲ περὶ τὸν Τίβεριον ταῦτ' ἀκούσαντες, ἐπανῆγον σιωπῶντες· καταπεπληγμένοι μὲν τὴν τοῦ Σκιπίωνος μεγαλοψυχίαν, κατεγγωκότες δὲ τῆς αὐτῶν μικρολογίας, καίπερ ὄντες οὐδενὸς δεύτεροι Ρωμαίων.

L. Æmilii
obitus.

14 Μετὰ δ' ἔτη δύο μεταλλάξαντος τοῦ κατὰ φύσιν πατρὸς αὐτοῦ Λευκίου, καὶ καταλιπόντος κληρονόμους τῆς οὐσίας αὐτόν τε καὶ τὸν ἀδελφὸν Φάβιον, καλόν τι καὶ

curam ejus ferentes, errare eum subjecerunt : (13) ipsi enim legibus licere, pecunia illa in satis longum adhuc tempus uti. (14) At scipio, haec sibi probe comperta et cognita esse, respondit; sed cum extraneis quidem stricto jure se uti solere, cum propinquis autem et amicis candide ac generose agere, quantum fieri posset. (15) Quare, ut omnem pecuniam ab argentario acciperent, rogabat. (16) Quibus auditis, Tiberius et Nasica taciti domum reversi sunt; et Scipionis magnitudine animi stupefacti, et suam nimis attentam diligentiam damnantes, tametsi inter civitatis principes essent.

14 Mortuo deinde post biennium naturali patre *L. Æmilio*, ipse cum fratre *Fabio* heres relictus, præclarum facinus ac memoria dignum gessit.

Scipionis
liberalitas
in fratrem
Fabium.

μνήμης ἄξιον ἐποίησεν. (2) Ό γὰρ Λεύκιος, ὑπάρχων ἀτεκνος, διὰ τὸ τοὺς μὲν εἰς ἐτέρας οίκιας ἐκδεδόσθαι, τοὺς δ' ἄλλους υἱούς, οὓς ἔτρεφε διαδόχους αὐτοῦ καὶ τοῦ γένοντος, πάντας μετηλλαχέναι, τούτοις ἀπέλιπε τὴν οὐσίαν. (3) Ο δὲ Σκιπίων, θεωρῶν αὐτοῦ τὸν ἀδελφὸν καταδεέστερον ὅντα τοῖς ὑπάρχουσιν, ἔξεχώρησε πάντων τῶν ὑπαρχόντων, οὕσης τῆς ὅλης τιμήσεως ὑπὲρ ἔξήκοντα τάλαντα, διὰ τὸ μέλλειν οὕτως ἵσον ὑπάρχειν αὐτῷ κατὰ τὴν οὐσίαν τὸν Φάβιον. (4) Γενομένου δὲ τούτου περιβοήτου, προσέθηκεν ἔτερον τούτῳ δεῖγμα τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως ἐμφανέστερον. (5) Βουλομένου γὰρ τάδελφοῦ μονομαχίας ἐπὶ τῷ πατρὶ ποιεῖν, οὐ δυναμένου δὲ δέξασθαι τὴν δαπάνην διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀναλισκομένων χρημάτων, καὶ ταύτης τὴν ἡμίσειαν εἰσήνεγκεν ὁ Σκιπίων ἐκ τῆς ιδίας οὐσίας. (6) ἔστι

(2) Nam L. *Aemilius* cum absque liberis esset, propterea quod ipsi quidem in alias familias adoptione migraverant, ceteri vero, quos heredes familiæ sacrorum et nominis sui alebat, fato prærepti omnes erant, hereditatem illis reliquerat. (3) At *Scipio*, cum fratrem suum videret re familiari minus quam se instructum, universam hereditatem, quæ amplius sexaginta talentis æstimabatur, fratri concessit; eo consilio, ut sic *Fabius* opibus ipsi æqualis fieret. (4) Quod factum cum in ore omnium versaretur, aliud etiam apertius animi sui specimen adjecit. (5) Cum enim *Fabius* gladiatores in funere patris edere vellet, neque eum sumptum ob magnitudinem apparatus facile posset sustinere, *Scipio* dimidiā impensæ partem de suo est largitus. (6) Hujus-

Sumptus
muneris
gladiatorii.
Liberalitas
in sorores.

δ' οὐκ ἐλάττων ἢ σύμπασα τριάκοντα ταλάντων, ἐάν τις μεγαλομερῶς ποιῇ. (7) * φήμης περὶ αὐτοῦ διδομένης, μετήλλαξεν ἡ μήτηρ. (8) Ό δὲ τοσοῦτον ἀπέσχετο τοῦ κομίσασθαι ὃν πρότερον ἐδωρήσατο, περὶ ὃν ἀρτίως εἶπον, ὥστε καὶ ταῦτα καὶ τὴν λοιπὴν οὐσίαν τὴν τῆς μητρὸς ἀπασαν ἀπέδωκε ταῖς ἀδελφαῖς, ἣς οὐδὲν αὐταῖς προσῆκε κατὰ τοὺς νόμους. (9) Διὸ πάλιν τῶν ἀδελφῶν παραλαβουσῶν τὸν ἐν ταῖς ἔξοδοις κόσμον καὶ τὴν περίστασιν τὴν τῆς Αἰμιλίας, πάλιν ἐκαινοποιήθη τὸ μεγαλόψυχον καὶ φιλοίκειον τῆς τοῦ Σκιπίωνος προαιρέσεως. (10) Ταῦτα μὲν οὖν προκατεσκευασμένος ἐκ τῆς πρώτης ἡλικίας Πόπλιος Σκιπίων, προῆλθε πρὸς τὸ φιλοδοξεῖν σωφροσύνη καὶ καλοκάγαθίᾳ. (11) εἰς ἦν ἵσως ἐξήκοντα τάλαντα δαπανήσας, τοσαῦτα γὰρ ἦν προέμενος τῶν ιδίων, ὅμοιογονμένην

modi vero impensa, si quis magnifice spectacula edere velit, non minor triginta talentis solet esse. (7) Pervulgata hujus rei fama, *mater Scipionis* paulo post decessit : (8) ex cuius bonis ille ea, quae olim donaverat, de quibus superius dixi, non modo non recepit, sed et ea omnia et universam matris hereditatem sororibus remisit, tametsi nulla pars hereditatis legibus ad eas pertineret. (9) Proinde cum *Scipionis* sorores rursus cum ornatu paratuque *Æmiliae* in solennibus matronarum pompis procederent, iterum ejus in suos benevolentia ac magnitudo animi in memoriam famamque revocata est. (10) His igitur ab ineunte ætate studiis usus *Scipio*, modestiæ et elegantiæ laudem est consecutus. (11) Et impensis quidem sexaginta talentis, tantum enim de suo largitus est, ele-

εσχε τὴν ἐπὶ καλοκάγαθίᾳ φήμην· οὐχ οὕτω τῷ πλήθει τῶν χρημάτων τὸ προκείμενον κατεργασάμενος, ὃς τῷ καιρῷ τῆς δόσεως καὶ τῷ χειρισμῷ τῆς χάριτος. (12) Τὴν δὲ σωφροσύνην περιεποιήσατο, δαπανήσας μὲν οὐδέν· πολλῶν δὲ καὶ ποικίλων ἡδονῶν ἀποσχόμενος, προσεκέρδανε τὴν σωματικὴν ὑγείαν καὶ τὴν εὐεξίαν. (13) ἥτις αὐτῷ παρ’ ὅλον τὸν βίον παρεπομένη, πολλὰς ἡδονὰς καὶ καλὰς ἀμοιβὰς ἀπέδωκεν, ἀνθ’ ᾧ πρότερον ἀπέσχετο τῶν προχείρων ἡδονῶν.

Continentia
Scipionis.

15 Λοιποῦ δ’ ὅντος τοῦ κατὰ τὴν ἀνδρείαν, καὶ κυριωτάτου σχεδὸν ἐν πάσῃ μὲν πολιτείᾳ, μάλιστα δ’ ἐν τῇ Ἱώνῃ, μεγίστην ἔδει καὶ τὴν ἀσκησιν περὶ τοῦτο τὸ μέρος ποιήσασθαι. (2) Καλὸν μὲν οὖν τι πρὸς ταύτην τὴν ἐπιβολὴν αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς τύχης ἐγένετο συνέργημα. (3) Τῶν γὰρ ἐν

Venatio.

gantiæ apud omnes gloriam comparavit, magis ex opportunitate ac dexteritate in conferenda gratia, quam ex pecuniæ magnitudine. (12) *Modestiæ vero et continentiæ laudem retulit absque ullo quidem sumptu: sed, multis variisque repressis cupiditatibus, lucrifecit præterea optimam firmissimamque corporis valetudinem;* (13) *qua per totum vitæ spatium continua usus, amplissimam mercedem abstinentiæ suæ atque honestissimas cepit voluptates.*

15 Jam cum reliquæ essent *Fortitudinis* partes, *præcipua* illæ quidem cum in omni republica, tum vero præsertim Romæ, *præcipua* quadam in eo genere exercitatione opus erat. (2) Ad quod studium maximam illi opportunitatem etiam fortuna obtulit. (3) Nam cum Macedonum reges ve-

Μακεδονίᾳ βασιλικῶν μεγίστην ποιουμένων σπουδὴν περὶ τὰς κυνηγεσίας, καὶ Μακεδόνων ἀνεικότων τοὺς ἐπιτηδειοτάτους τόπους πρὸς τὴν τῶν θηρίων συναγωγὴν. (4) ταῦτα συνέβη τὰ χωρία τετηρῆσθαι μὲν ἐπιμελῶς, καθάπερ καὶ πρότερον, πάντα τὸν τοῦ πολέμου χρόνον, κεκυνηγῆσθαι δὲ μηδέποτε τῶν τεττάρων ἑτῶν διὰ τοὺς περισπασμούς· ἥ καὶ θηρίων ὑπῆρχε πλήρη παντοδαπῶν. (5) Τοῦ δὲ πολέμου λαβόντος κρίσιν, ὁ Λεύκιος, καλλίστην ὑπολαμβάνων καὶ τὴν ἄσκησιν καὶ τὴν ψυχαγωγίαν ὑπάρχειν τοῖς νέοις τὴν περὶ τὰ κυνηγέσια, τούς τε κυνηγοὺς συνέστησε τὸν βασιλικοὺς τῷ Σκιπίωνι, καὶ τὴν ἔξουσίαν τὴν περὶ τὰ κυνηγέσια παρέδωκε τούτῳ πᾶσαν. (6) ἥς ἐπιλαβόμενος ὁ προειρημένος, καὶ νομίσας οἰονεὶ βασιλεύειν, ἐν τούτῳ κατεγίγνετο πάντα τὸν χρόνον, ὅσον ἐπέμεινε τὸ

*nationi plurimum studerent, solitique essent Macedones loca ad feras congregandas aptissima huic usui dicare; (4) hujusmodi sæpta toto quidem belli Persici tempore eadem, qua prius cura, fuerant custodita; ceterum per quatuor continuos annos intacta atque illibata ab omni venatu permanerant, rege aliis negotiis tum maxime distracto: quocirca ferarum omnis generis erant plenissima. (5) Confecto autem bello, L. Æmilius eam exercitationem ac voluptatem, quæ est in *venando*, convenientissimam juventuti ratus esse, et venatores regios conciliavit Scipioni, et omnem venandi licentiam ei concessit. (6) Qua ille accepta, rex propemodum sibi esse visus, totum illud tempus, quod legiones post victoriam in Macedonia perstiterunt, in eo consumpsit.*

στρατόπεδον μετὰ τὴν μάχην ἐν τῇ Μακεδονίᾳ. (7) γενομένης δὲ μεγάλης ἔξουσίας περὶ τοῦτο τὸ μέρος, ὥστε, κατὰ τὴν ἡλικίαν ἀκμαίως ἔχοντος αὐτοῦ, καὶ κατὰ φύσιν οἰκείως διακειμένου, καθάπερ εὐγενοῦς σκύλακος ἐπίμονον αὐτοῦ συνέβη γενέσθαι τὴν περὶ τὰς κυνηγεσίας ὄρμήν· (8) διὸ καὶ, παραγενόμενος εἰς τὴν Ἀράγειαν, καὶ προσλαβών τὸν τοῦ Πολυνβίου πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐνθουσιασμόν, ἐφ' ὅσον οἱ λοιποὶ τῶν νέων περὶ τὰς κρίσεις καὶ τοὺς χαιρετισμοὺς ἐσπούδαζον, κατὰ τὴν ἀγορὰν ποιούμενοι τὴν διατριβήν, καὶ διὰ τούτων συνιστάνειν ἐαντοὺς ἐπειρῶντο τοῖς πολλοῖς· (9) ἐπὶ τοσοῦτον ὁ Σκιπίων, ἐπὶ ταῖς κυνηγεσίαις ἀναστρεφόμενος, καὶ λαμπρὸν ἀεί τι ποιῶν καὶ μνήμης ἄξιον, καλλίω δόξαν ἔξεφέρετο τῶν ἄλλων. (10) οἵς μὲν γὰρ οὐκ ἦν ἐπαίνου τυχεῖν, εἰ μὴ βλάψαιέν τινα τῶν πολιτῶν· ὁ γὰρ τῶν κρίσεων τρόπος τοῦτ' ἐπιφέρειν εἴωθεν. (11) ὁ δ', ἀπλῶς

(7) Cumque et amplissima ei facultas suppeteret, et ipse aetate cum maxime floreret, et natura in eam rem esset propensior, tamquam generosi catuli constantior ejus ac diuturnior in venando impetus fuit. (8) Quamobrem Romam postquam venit, adjuncto *Polybii* in ea parte studio atque ardore, quantum temporis in judiciis ac salutationibus reliqui juvenes conterebant, forum assidue prementes, eoque studentes commendare se multitudini; (9) tantum *Scipio venationibus* impendens, atque interim praeclarum aliquid et ad memoriam insigne agere numquam desistens, praestantiores ceteris gloriam est adeptus. (10) Illis enim sine alicuius civis damno laus contingere non poterat; quippe judiciorum ordo et natura id

οὐδένα λυπῶν, ἐξεφέρετο τὴν ἐπ' ἀνδρείᾳ δόξαν πάνδημον, ἔργῳ πρὸς λόγον ἀμιλλώμενος. (12) Τοιγαροῦν ὀλίγῳ χρόνῳ τοσοῦτον παρέδραμε τοὺς καθ' αὐτόν, ὅσον οὐδεὶς πω μνημονεύεται Ῥωμαίων, καίπερ τὴν ἐναντίαν ὁδὸν πορευθεὶς ἐν φιλοδοξίᾳ τοῖς ἄλλοις ἀπασι πρὸς τὰ Ῥωμαίων ἔθη καὶ νόμιμα.

16 Ἐγὼ δὲ πλείω πεποίημαι λόγον ὑπὲρ τῆς Σκιπίωνος αἱρέσεως ἐκ τῆς πρώτης ἡλικίας, ἥδεῖαν μὲν ὑπολαμβάνων εἴναι τοῖς πρεσβυτέροις, ὡφέλιμον δὲ τοῖς νέοις τὴν τοιαύτην ἱστορίαν. (2) μάλιστα δέ, βουλόμενος πίστιν παρασκευάζειν τοῖς μέλλουσι λέγεσθαι ἐν ταῖς ἐξῆς βίβλοις περὶ αὐτοῦ, πρὸς τὸ μήτε διαπορεῖν τοὺς ἀκούοντας διὰ τὸ παράδοξόν τι φανήσεσθαι τῶν συμβαινόντων μετὰ ταῦτα περὶ αὐτόν, (3) μήτ' ἀφαιρουμένους τάνδρὸς τὰ κατὰ λόγον

ferre solet : (11) at vero ille, nemini molestiam facessens, fortitudinis laudem sibi apud omnes comparavit, virtute atque insignibus factis cum fama ipsa contendens. (12) Proinde brevi inter æquales suos tantum enituit, quantum superiori memoria Romæ nemo; idque, cum plane contrarium moribus institutisque Romanorum ad laudem et gloriam cursum tenuisset.

16 Ego vero, quæ studia Scipionis in adolescentia fuerint, ideo pluribus enarrare volui, quod et senioribus jucundam, et utilem juventuti, harum rerum cognitionem fore arbitratus sum : (2) eoque potissimum consilio, ut iis, quæ de illo viro deinceps sum dicturus, fidem præmunirem; ne forte, qui hæc legent, ob magnitudinem novitatemque eorum, quæ huic viro contigerunt, in ambiguo hæreant;

γεγονότα κατορθώματα τῇ τύχῃ προσάπτειν, ἀγνοοῦντας τὰς αἰτίας, ἐξ ὣν ἔκαστα συνέβη γενέσθαι, πλὴν τελέως ὄλιγων, ἢ δεῖ μόνα προσάπτειν τῇ τύχῃ καὶ ταύτομάτῳ.

(3) neve de rebus illius certo consilio gestis detrahentes, fortunæ illas tribuant, cum causas ignorabunt, ex quibus singulæ res sunt profectæ præter admodum paucas, quas solas casui ac fortunæ assignare licet.